

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ТА ОЦІНКА СТАНУ ДЕРЕВНИХ НАСАДЖЕНЬ У СКВЕРІ НА ПЛОЩІ СВ. ЮРА У ЛЬВОВІ

У зв'язку зі зростанням темпів урбанізації якість життя у великих містах все більше визначається ступенем збереження компонентів природного середовища, а саме - зелених насаджень. Оцінка стану зелених насаджень у вигляді інвентаризації дозволяє визначити біологічний і фітосанітарний стан деревних рослин, оцінити вплив антропогенних факторів на стан зелених насаджень, а також зрозуміти зміни, які відбуваються на ландшафтному об'єкті.¹ Моніторинг стану зелених насаджень сприяє грамотному плануванню діяльності організацій за доглядом даного об'єкту. Комплексний і грамотний догляд забезпечує зеленим насадженням високу декоративність, стійкість до несприятливих впливів та рекреаційних навантажень.

Сквери на площах, які почали активно впроваджувати у міську тканину європейських міст після ліквідації фортифікацій у 19 столітті, - це архітектурно-декоративні композиції, які відповідають естетичним вимогам, служать місцем короткочасного пасивного чи активного відпочинку, маршрутом пересуванням транзитних пішоходів тощо.²

Загальна площа міських скверів, парків і бульварів у м. Львові на 1948 рік становила 256,8 га у яких було зібрано і визначено 457 видів, різновидностей і садово-декоративних форм покритонасінних і 57 голонасінних.³ На жаль, новіша інформація наразі не систематизована. На сьогоднішній день значна видова різноманітність втрачається через необдумане господарювання і відсутність екологічного моніторингу зелених об'єктів міста.

На кафедрі «Містобудування» Інституту архітектури Національного університету «Львівська політехніка» студентами кваліфікаційно-освітнього рівня магістр та спеціаліст у програмних рамках предметів «Дендрологія» та «Ландшафтне проектування» проводяться інвентаризації зелених насаджень та опрацьовуються пропозиції з облаштування парків, скверів, бульварів Львова.

Навесні 2014 р. проведено дослідження скверу на площі св. Юра у Львові. Названий сквер є цінним об'єктом природоохоронного і пам'яткоохоронного середовища Львова, від 1998 року становить буферну зону із значними містобудівними обмеженнями території охоронюваного ландшафту пам'ятки світової культурної спадщини списку ЮНЕСКО - собору св. Юра на Святоюрській горі..

Метою нашої роботи було проведення інвентаризації та оцінка стану існуючих деревних насаджень скверу на площі св. Юра.

Сквер на площі св. Юра було закладено наприкінці XIX століття у напрямі європейського руху т.зв. *прикрашання міст*. Після припинення Святоюрських ярмарків у 1860-х роках площа довгий час стояла пустою. У 1897 році головний міський садівник, майстер садово-паркового мистецтва Арнольд Рьорінг (нім. Arnold Röhring) розпланував та заклав сквер, який у дещо зміненому вигляді дійшов до нашого часу. Після спорудження корпусу Студентської бібліотеки Львівської політехніки із західного боку, на розі вул. Митрополита Андрея, у 1970-х роках за проектом архітекторів В. та І. Павлович та В. Чертика сквер було реконструйовано, влаштовано дитячий майданчик. У сквері значно зменшилася частка кущових насаджень та квіткових композицій, він став рекреаційно-транзитним (площа 1,7 га.).

В основі планування скверу - ландшафна організація території. Майстерність А. Рьорінга виявилася у вмілому створенні мальовничих галявин, на яких є групи дерев першої величини (30-40 м): модрина європейська (*Larix decidua* Mill.), сосна чорна (*Pinus nigra* L.), ялина європейська (*Picea abies* (L.) Karst), клен гостролистий (*Acer platanoides* L.), липа серцелиста (*Tilia cordata* Mill.) та липа широколиста (*T. platyphyllos* Scop) тощо. Посеред

¹Інструкція з технічної інвентаризації зелених насаджень у містах та інших населених пунктах України. Наказ Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики номер 226 від 24. 12. 2011.

²Кучерявий В.П. Озеленення населених місць: Підручник. – Львів: Світ, 2005. С. 225].

³Щербина А.А. Экзотические деревья и кустарники Львова \ Науков записки ЛДУ ім. Івана Франка. Том XVI, 1949. Вип.5. Ст. 21-65.

скверу – велетенський дуб звичайний (*Quercus robur* L.), якому близько 150 років. Ці види виступають структуроутворюючими породами скверу.

У ході інвентаризації насаджень на території скверу на площі св. Юра було визначено 49 видів та різновидностей дерев і кущів із 32 родів і 16 родин. Найширше представлені види із родини розових (*Rosaceae*) - 7 видів, та родини маслинових (*Oleaceae*) - 7 видів (табл.1). Деякі види є унікальними для скверів м. Львова. Це ясен білий (*Fraxinus ornus* L.), ясен звичайний ф. однолиста (*Fraxinus excelsior* 'Monophylla'). бузок амурський (*Syringa amurensis* Rupr) із родини маслинових (*Oleaceae*), бук східний (*Fagus orientalis* Lipski.) із родини букових (*Fagaceae*), липа американська (*Tilia americana* L.) із родини липових (*Tiliaceae*). Ці види є ще тільки у колекції ботанічного саду Львівського національного університету імені Івана Франка. Пропонується надати їм статус пам'яток природи (табл. 2).

На території скверу зростає 234 екземпляри деревно-кущових рослин. Загальна кількість хвойних дерев – 37 штук, листяних дерев - 146 шт. , листяних кущів – 51 шт. Серед хвойних найпоширенішими деревними видами є сосна чорна та модрина європейська. Серед листяних переважають липа серцелиста, клен гостролистий, ясен звичайний. Чисельність дерев-інтродуцентів становить 23 види, що становить практично 50% від всієї видової різноманітності (табл.1). Більшість дерев скверу є старовіковими, їхній вік коливається від 80 до 150 років, вони потребують охорони, деякі - «лікування». Їм можна надати статус «Ботанічної пам'ятки природи». У сквері практично відсутні дерева та кущі молодших вікових груп.

Впродовж 150 років сформувалася стійка до агресивного техногенного навантаження екосистема рослинного угруповання скверу, яка стала життєво важливим середовищем для довколишніх мешканців та користувачів, а також є оселищем багатой орнітофауни.

Оцінка якісного стану деревних видів на території скверу на площі св. Юра (табл. 2), вказує на те, що найбільша кількість дерев знаходиться у задовільному стані – 163 екземпляри. Це переважно сосна чорна, модрина європейська, ялина європейська, липи серцелиста та дрібнолиста, каштан кінський, ясен звичайний та інші. У незадовільному стані знаходяться такі види, як береза повисла, клен ясенелистий. Вони є недовговічними та потребують підсадки молодих екземплярів. Незадовільний стан мають клени гостролисті у центрі скверу. Вони постраждали внаслідок неправильної обрізки і заражені дереворуйнуючими грибами. Кущі, які механічно пошкоджено – також у незадовільному стані. Кількість деревно-кущових видів, які є у доброму стані налічує 44 штуки.

За результатами обстеження стану насаджень скверу на площі св. Юра можемо рекомендувати наступні заходи:

- збереження унікальних солітерів, груп старовікових рідкісних видів дерев;
- першочерговими заходами є обрізка дрібної порослі дерев, пломбування дупел та обробка механічних пошкоджень, грамотна санітарна обрізка існуючих насаджень;
- підсилення декоративного ефекту скверу за рахунок включення у композицію високодекоративних листопадних кущів та декоративних видів дерев.

Оскільки сквер на площі св. Юра було закладено відомим майстром садово-паркового мистецтва («автором» Стрийського парку та багатьох парків м. Львова), і в ньому збереглися унікальні деревні види, ми не маємо права нищити його.

Кафедра пропонує звернутися до Міського голови Львова з пропозицією клопотати перед Кабінетом міністрів України про надання скверу статусу пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення. Цим ми долучимося до врятування цінного природоохоронного та пам'яткоохоронного об'єкту, який є сучасником Митрополита Андрея Шептицького та є водночас середовищем, яке трансліує історико-мистецькі цінності майбутнім поколінням.

ст. викл. кафедри містобудування, канд. с.-г. наук Лукашук Г. Б.,
завідувач кафедри містобудування, проф., к.арх. Петришин Г.П.

Таблиця 1

Розподіл деревно-кущових рослин скверу на площі св. Юра за родинами

Номер на плані	Вид (українською мовою)	Вид (латинською мовою)	Природний ареал	Загальна кількість, шт
Голонасінні				
Родина Соснові (<i>Pinaceae</i> Lindl.)				
6	Сосна чорна	<i>Pinus nigra</i> L.	Сер. і Пд. Європа, зах. Балкани	11
29	Сосна Веймутова	<i>Pinus strobus</i> L.	Пн. Америка	3
18	Ялина європейська	<i>Picea abies</i> (L.) Karst	Європа	9
7	Модрина європейська	<i>Larix decidua</i> Mill.	Гори цент. Європи	11
Родина Кипарисові (<i>Cupressaceae</i> F. W. Neder.)				
43	Туя західна	<i>Thuja occidentalis</i> L.	Пн. Америка	1
123	Туя східна	<i>Thuja orientalis</i> L.	Півн. Китай, Корея	1
32	Туя велетенська	<i>Thuja plicata</i> Donn ex D. Don	Пн. Америка	1
Всього				37
Покритонасінні				
Родина Букові (<i>Fagaceae</i> A.BR.)				
3	Бук лісовий	<i>Fagus sylvatica</i> L.	Європа	4
3	Бук лісовий ф. темно-пурпурна	<i>Fagus sylvatica</i> L. 'Artropurpurea'	-	2
36	Бук східний	<i>Fagus orientalis</i> Lipsky.	Кавказ, Крим, Мала Азія	1
34	Дуб звичайний	<i>Quercus robur</i> L.	Європа, Кавказ	1
Родина Березові (<i>Betulaceae</i> C.A. Agardh.)				
13	Береза повисла	<i>Betula pendula</i> Roth	Європа, Азія	5
1	Гراب звичайний	<i>Carpinus betulus</i> L.	Європа	5
19	Вільха чорна	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertn.	Європа, Кавказ, Сер. Азія	2
28	Ліщина звичайна	<i>Corylus avellana</i> L.	Європа, Мала Азія, Крим, Кавказ	3
Родина Горіхові (<i>Juglandaceae</i> LINDL.)				
32	Горіх грецький	<i>Juglans regia</i> L.	Середн. Азія	1
Родина Липові (<i>Tiliaceae</i> JUSS.)				
4	Липа серцелиста	<i>Tilia cordata</i> Mill.	Європа, Зах. Сибір	17
26	Липа широколиста	<i>Tilia platyphyllos</i> Scop	Півд. і сер. Європа, Кавказ	8
10	Липа американська	<i>Tilia americana</i> L.	Пн. Америка	1
Родина В'язові (<i>Ulmaceae</i> MIRB.)				
22	В'яз шорсткий	<i>Ulmus glabra</i> Huds.	Європа, Мала Азія, Кавказ	4
35	В'яз гладкий	<i>Ulmus laevis</i> Pall.	Середн. і Пн. Європа	3
33	В'яз приземистий	<i>Ulmus pumila</i> L.	Дал. Схід, Китай, Японія Сх. Сибір	2
Родина Розові (<i>Rosaceae</i> JUSS.)				
15	Горобина звичайна	<i>Sorbus aucuparia</i> L.	Європа, Азія	1
16	Глід колючий	<i>Crataegus oxyacantha</i> L.		1
25	Глід одноматочковий	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	Півд, Сх. Європа, Кавказ	7

Номер на плані	Вид (українською мовою)	Вид (латинською мовою)	Природний ареал	Загальна кількість, шт
21	Слива розлога (алича)	<i>Prunus divaricata</i> Ldb.		11
24	Вишня пташина	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	Пд. Європа, Мала Азія, Кавказ	1
40	Айва японська висока	<i>Chaenomeles japonica</i> (Thunb.) Spach	Японія, Китай	1
47	Айва японська низька	<i>Chaenomeles maulei</i> (Mast.) C.K. Schneid.	Японія	3
Родина Бобові (<i>Fabaceae</i> LINDL.)				
9	Робінія псевдоакація	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	Пн. Америка	13
23	Карагана деревовидна	<i>Caragana arborescens</i> Lam.	Сх. Європа, Азія	1
Родина Кленові (<i>Aceraceae</i> LINDL.)				
8	Клен гостролистий	<i>Acer platanoides</i> L.	Європа	22
5	Клен-явір, ф. пурпуроволиста	<i>Acer platanoides</i> L. 'Purpurea'	-	2
5	Клен-явір	<i>Acer pseudoplatanus</i> L.	Середн. центр. Європа, Кавказ	5
12	Клен ясенелистий	<i>Acer negundo</i> L.	Пн. Америка	7
Родина Гіркокаштанові (<i>Hippocastanaceae</i> ET GRAY)				
38	Гіркокаштан звичайний	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	Балкани	3
Родина Сумахові (<i>Anacardiaceae</i> LINDL.)				
45	Скумпія звичайна	<i>Cotinus coggygria</i> Scop.	Пд-сх. Європа	1
Родина Гортензіїві (<i>Hydrangaceae</i> ENDL.)				
11	Садовий жасмин звичайний	<i>Philadelphus coronarius</i> L.	Пд. Європа	10
41	Дейція шорстка	<i>Deutzia scabra</i> Thunb.	Японія, Китай	1
Родина Жимолостеві (<i>Caprifoliaceae</i> VENT)				
27	Жимолость татарська	<i>Lonicera tatarica</i> L.	Європа, Сер. Азія	2
31	Сніжнягідник білий	<i>Symphoricarpos albus</i> Blake	Пн. Америка	6
Родина Бузинові (<i>Sambucaceae</i> L.)				
39	Бузина червона	<i>Sambucus racemosa</i> L.	Європа, Сибір, Дал. Схід	1
Родина Маслинові (<i>Oleaceae</i> LINDL.)				
2	Ясен звичайний	<i>Fraxinus excelsior</i> L.	Європа, Зах. Азія, Кавказ	17
37	Ясен звичайний ф. однолиста	<i>Fraxinus excelsior</i> 'Monophylla'	-	1
46	Ясен білий	<i>Fraxinus ornus</i> L.	Пд. Європа, Мала Азія	1
14	Бузок звичайний	<i>Syringa vulgaris</i> L.	Балкани	13
17	Бузок амурський	<i>Syringa amurensis</i> Rupr.	Дал. Схід, Корея, Китай	4
20	Форзиція проміжна	<i>Forsythia intermedia</i> Zabel.	-	1
30	Бирючина звичайна	<i>Ligustrum vulgare</i> L.	Пд. і Сх. Європа	2
Всього покритонасінних				197
Разом				234

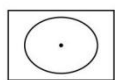
Оцінка стану дерев та кущів у сквері на площі св. Юра

	Назва виду	Якісний стан			Усього, шт.	Пропонована пам'ятка природи (номер на плані)
		добрий, шт.	задовільний, шт.	незадовільний, шт.		
1	Сосна чорна	6	5	0	11	пам'ятка (6)
2	Сосна Веймутова	0	3	0	3	пам'ятка (29)
3	Ялина європейська	4	5	0	9	
4	Модрина європейська	5	6	0	11	пам'ятка (7)
5	Туя західна	0	1	0	1	
6	Туя східна	0	1	0	1	
7	Туя велетенська	0	1	0	1	
8	Бук лісовий	0	3	1	4	
9	Бук лісовий ф. пурпурнолиста	0	2	0	2	
10	Бук східний	0	1	0	1	пам'ятка (36)
11	Дуб звичайний	1	0	0	1	пам'ятка (34)
12	Береза повисла	0	2	3	5	
13	Гراب звичайний	1	4	0	5	
14	Вільха чорна	0	2	0	2	
15	Ліщина звичайна	0	3	0	3	
16	Горіх грецький	1	0	0	1	
17	Липа серцелиста	6	11	0	17	
18	Липа широколиста	3	5	0	8	
19	Липа американська	0	0	1	1	пам'ятка (10)
20	В'яз шорсткий	0	4	0	4	
21	В'яз гладкий	1	2	0	3	
22	В'яз приземистий	0	2	0	2	
23	Горобина звичайна	0	0	1	1	
24	Глід колючий	0	1	0	1	
25	Глід одноматочковий	2	5	0	7	
26	Слива розлога (алича)	0	9	2	11	
27	Вишня пташина	0	1	0	1	
28	Хеномелес японський	0	1	0	1	
29	Хеномелес Маулея	0	2	1	3	
30	Робінія псевдоакація	0	10	3	13	
31	Карагана деревовидна	0	1	0	1	
32	Клен гостролистий	3	10	9	22	
33	Клен-явір	0	5	0	5	
34	Клен ясенелистий	0	5	2	7	
35	Гірकोкаштан звичайни	0	3	0	3	
36	Скумпія звичайна	0	1	0	1	
37	Садовий жасмин звичайний	2	7	1	10	
38	Дейція шорстка	0	1	0	1	
39	Жимолость татарська	0	2	0	2	
40	Сніжноягідник білий	0	6	0	6	
41	Бузина червона	0	0	1	1	
42	Ясен звичайний	5	12	0	17	
43	Ясен звичайний ф. однолиста	0	1	0	1	пам'ятка (1)
44	Ясен білий	0	1	0	1	пам'ятка (1)
45	Бузок звичайний	3	9	1	13	
46	Бузок амурський	0	3	1	4	пам'ятка (17)
47	Форзиція проміжна	1	0	0	1	
48	Бирючина звичайна	0	2	0	2	
	Разом	44	163	27	234	

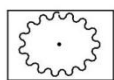
Інвентаризаційний план деревних насаджень
у сквері на площі св.Юра

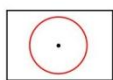
Умовні позначення:

-дерева

-кущі

-в рубку